

UDK 316.4:330.34](497.5)
338.2:504.03](497.5)
504:330](061)(497.5)

Pregledni rad.
Primljeno: listopad 2009.
Prihvaćeno: listopad 2009.

PRINCIPI ODRŽIVOG RAZVOJA U STRATEŠKIM DOKUMENTIMA REPUBLIKE HRVATSKE

Mirjana Matešić

Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj
Pavla Hatza 12
10000 Zagreb
e-mail: mirjana.matesic@hrpsor.hr

Sažetak

Članak donosi pregled strateških razvojnih dokumenata Republike Hrvatske s aspekta preuzimanja principa održivog razvoja. Republika Hrvatska se Rezolucijom o zaštiti čovjekove sredine i Strategijom održivog razvitka opredijelila za održivi razvoj. Pregledom Strategije održivog razvitka Republike Hrvatske i sektorskih strategija koje bi trebale preuzeti i provesti pojedine odredbe za postizanje održivog razvoja utvrđeno je da se uglavnom održivi razvoj preuzima na deklarativnoj razini dok kroz programe i planirane aktivnosti u najvećem broju slučajeva nije vidljiva namjera zakonodavca za održivim razvojem Hrvatske.

Ključne riječi: održivi razvoj, Strategija održivog razvitka, Rezolucija o zaštiti čovjekove sredine, sektorske strategije

1. UVOD

Republika Hrvatska u završnoj je fazi prepristupnih pregovora te se očekuje da će u idućem periodu započeti s procesom integracije u Europsku uniju što je i jedan od strateških ciljeva Vlade RH u ovom desetljeću. Europska unija se u svojim strateškim dokumentima opredijelila za održivi razvoj, odnosno gospodarski razvoj temeljen na socijalnoj ravnopravnosti i visokim standardima zaštite okoliša što je dokumentirano prije svega u Lisabonskoj strategiji kao i u Strategiji održivog razvoja EU (tekst u: Strategija OR-a EU). EU zahtjeva integraciju održivog razvoja u sve europske i nacionalne prakse i politike na balansiran i međusobno podupirući način s ciljem postizanja ekonomskih, okolišnih i socijalnih ciljeva. To prije svega znači da je izradu strateških dokumenata potrebno raditi u koordinaciji i međusektorskoj suradnji kako bi se kompromisi između suprotstavljenih interesa jasno definirali na transparentan način, a da se pri tom svi dokumenti temelje na održivom razvoju.

Ključne odrednice ovih dokumenata Hrvatska je pristala transponirati u svoje strateške dokumente kao i pravni sustav. Slijedom toga, u veljači 2009. godine Hrvatski Sabor je usvojio Nacionalnu strategiju održivog razvoja. I prije donošenja ove Strategije Hrvatska

se deklarirala kao zemlja predana održivom razvoju. Uoči Konferencije o zaštiti okoliša u Stockholmu 1972. donijela je *Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine*, procjena utjecaja na okoliš provodi se još od sredine 70-ih godina prošlog stoljeća, a uoči Svjetskog skupa o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru, 1992., Hrvatski Sabor izglasao je *Deklaraciju o zaštiti okoliša* kojom se Hrvatska „opredjeljuje za održivi gospodarski razvoj temeljen na održivoj poljoprivredi, šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama; energetske politici usmjerenoj na energetske učinkovitost i postupno uvođenje obnovljivih izvora te pravu javnosti na sudjelovanje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš.“

No usprkos ranoj opredijeljenosti za održivi razvoj, malo toga je zaživjelo u praksi. Gotovo da ne postoji noviji dokument u zakonodavstvu i javnim politikama koji se u nekom segmentu ne poziva na održivi razvoj, dok se s druge strane gotovo niti jedna aktivnost ne može povezati s poticanjem održivosti te se čini da ne postoje promjene u ustaljenoj praksi. Posebno je uočljiva tendencija izrade strateških dokumenata, no način njihove primjene ostaje upitan. Stoga smo u ovom članku željeli istražiti prihvaćanje principa održivog razvoja popisanih u *Strategiji održivog razvitka RH* te njihovu transpoziciju u sektorske strategije i način njihove primjene u praksi, želeći istaknuti dobru praksu i ukazati na manjkavosti s ciljem poticanja brže primjene održivog razvoja u Hrvatskoj.

2. STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA

Temeljni dokument održivog razvoja u Hrvatskoj je *Strategija održivog razvitka RH* koju je u veljači 2009. godine izglasao Hrvatski Sabor. Strategija i njeno donošenje jedan su od uvjeta koje je u pretprijetnom procesu RH morala zadovoljiti kako bi stupila u punopravno članstvo EU. Hrvatska Strategija održivog razvitka (u tekstu: Strategija OR-a) gotovo je identična osnovnom tekstu Europske strategije uz neke izmjene i dopune (Matešić, 2009). Prije svega, vidljivo je da je posljednje poglavlje Strategije izmijenjeno te je umjesto poglavlja „Globalno siromaštvo i izazovi održivom razvoju“ ubačeno poglavlje „Zaštita Jadranskog mora i priobalja“. Ova izmjena u skladu je s nacionalnim ciljevima te omogućuje da se u provedbi nacionalne Strategije više pažnje posveti ključnim izazovima RH u koje se svakako uključuje zaštita priobalja i Jadranskog mora. Popis indikatora vezanih uz ovo poglavlje djelomično je sukladan s pokazateljima koji su navedeni u *Mediterranskoj strategiji održivog razvoja UNEP-a* koja je prihvaćena 2005. godine i čija je Republika Hrvatska potpisnica, a koja navodi pokazatelje povezane s dezertifikacijom, utjecajem ribarstva i akvakulture, potrošnjom vode i stupanjem opterećenja i niz drugih pokazatelja bitnih za praćenje stanja ovog poglavlja. Nedostaju primjerice pokazatelji prostornog planiranja obalnog područja kao što je to slučaj u *Mediterranskoj strategiji OR-a* već se samo indirektno ovaj cilj spominje kao zauzetost obalne crte bez konkretnih ciljeva.

Poglavlje 7. EU Strategije OR-a koje se naziva „Održivi transport“ prevedeno je u Hrvatskoj Strategiji kao „Povezivanje Hrvatske“. Kao najvažniji cilj navodi se „dobro

povezivanje dijelova nacionalnog teritorija“, kao i „transportni sustav dostatan za sve gospodarske, socijalne i okolišne potrebe uz izbjegavanje neželjenog utjecaja na ekonomiju, društvo i okoliš.“ Razradom ovog cilja te navedenim pokazateljima ipak se dotiče i ključni cilj razvoja transporta s aspekta održivosti a on se odnosi na razvoj ekološki prihvatljivijih sustava kao što su željeznice i unutarnji plovni putovi, naglašeni u Europskoj strategiji te razvoj javnog prijevoza, korištenje bicikala kao i prihvatljivijih „čistijih“ goriva i vozila koja učinkovitije koriste energiju. Sukladno ovim ciljevima naveden je i niz pokazatelja koji su odabrani kako bi pratili razvoj u ovom sektoru. Iako su teme koje se prate sukladne s osnovnim ciljem, zamjerka ovim pokazateljima kao i ciljevima nedostatak je kvantificiranih i vremenskih ograničenja. Drugim riječima, nisu navedeni očekivani, željeni udjeli povoljnijih oblika transporta u ukupnom transportu Hrvatske kao ni vrijeme u kojem se očekuje napredak. Tako primjerice nije preuzeta obveza udjela biogoriva u gorivima korištenim za transport u omjeru 5,75% do 2010 te moguće povećanje istih na 8% do 2015 i 10% do 2020. Jednako tako ne postoje odgovorne osobe ili institucije koje su zadužene za aktivnosti u smjeru očekivanih poboljšanja.

Usprkos malo drugačijem pristupu u odnosu na EU Strategiju, ovaj dokument u mnogim segmentima nudi dobru osnovu za razvoj aktivnosti i programa s ciljem učinkovite i efikasne provedbe ovih ciljeva koja se očekivano moraju preuzeti od strane resornih ministarstava i stručnih institucija te je za očekivati da će se ovi ciljevi prelići i detaljnije razraditi u sektorskim strategijama čijom provedbom bi se kontinuirano trebalo raditi na provedbi ciljeva Nacionalne strategije održivog razvitka.

I drugi strateški dokumenti pozivaju se na održivi razvoj RH. Tako primjerice *Nacionalna strategija zaštite okoliša* iz 2002. godine navodi da „koncept održivog razvoja mora postati dominantna odrednica strategije razvoja Republike Hrvatske. S njim se na budućnost zaštite okoliša gleda drugačije i u znatno širem kontekstu nego ranije. Republika Hrvatska želi nastojanjem da se usmjeri k održivom razvoju, ciljeve zaštite okoliša uskladiti s dugoročnim nacionalnim socijalnim i ekonomskim interesima. I obrnuto: želi ostvariti gospodarski i socijalni napredak, ali uz dugoročno očuvanje stanja okoliša.“ Budući da je zaštita okoliša dobro pokrivena u strategiji i ostalim dokumentima zaštite okoliša i jedini je aspekt održivog razvoja koji se bez iznimke povezuje s održivim razvojem, ovaj članak neće razmatrati transpoziciju načela održivog razvoja u dokumente i strategije zaštite okoliša već će razmotriti integriranost održivog razvoja (OR-a) u sektorske strategije koje na prvi pogled nisu u bliskom doticaju s održivim razvojem.

3. PROMET

Uvidom u strateške dokumente razvitka prometne infrastrukture, uočeno je da ne postoji Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske. Dijelom je problematika transporta s aspekta održivosti spomenuta u *Strateškom okviru za razvoj 2006-2013*, napominjući da je potrebno „da budući razvoj transporta mora podupirati održivi razvoj i još intenzivnije osigurati sukladnost s politikama i aktivnostima zaštite okoliša...“ *Nacionalna strategija zaštite okoliša* iz 2002. godine, kao prioritete u području prometa

navodi „obnovu i modernizaciju željeznice i preusmjerenje teretnog prometa na željeznički i vodni.“

Jedini dokument vezan za promet koji se može pronaći na stranici Središnjeg državnog ureda za strategiju jest *Operativni program za promet 2007-2009: Instrument pretpristupne pomoći*, koji donosi ocjenu stanja i plan početnih investicija za razvoj prometa. Ovaj program sukladan je Strategiji održivog razvoja na način da se bavi razvojem sektora prometa ocjenjenim kao najodrživijim, a to su željeznički promet i unutarnji plovni putovi. Ono što nedostaje ovom dokumentu je cjeloviti pristup problematici održivog transporta te on ne govori o aktivnostima vezanim za prigradski, gradski promet, razvoj javnog prometa te alternativnih oblika prometa kao i korištenja obnovljivih izvora energije u prometu kao što je to navedeno u Strategiji OR-a. Time je samo djelomično pokriven razvoj transporta sukladno Strategiji OR-a te nisu donijeti dugoročni planovi razvoja već samo početne investicije u pripreme i pilot projekte. Također se ovaj operativni program ne bavi udjelom biogoriva u gorivima korištenim za transport u RH čime ne preuzima obveze Strategije EU za smanjenje emisija stakleničkih plinova. Uvidom u zakonske propise i druge nacionalne dokumente uočeno je da je od ljeta 2009. na snazi Zakon o biogorivima koji propisuje kvalitetu i obveze proizvodnje i korištenja biogoriva u javnom transportu i javnom sektoru no poziva se na Nacionalni program poticanja proizvodnje i korištenja biogoriva u prijevozu i Nacionalni akcijski plan poticanja proizvodnje i korištenja biogoriva u prijevozu koji pretraživanjem nisu pronađeni te su vjerojatno u izradi.

Aktivnosti vezane za gradski i prigradski promet ostaju u nadležnosti lokalne uprave i samouprave. Do sada su se međutim malobrojne općine i gradovi odlučili na vlastiti izbor razvojnog puta prema obrascu održivog razvoja. Nema točnih podataka o tome koliko je lokalnih Agenda 21 izrađeno i doneseno u Hrvatskoj niti ocjene njihove vrijednosti i provedivosti. Jednako tako Agenda 21 ne spominje se i ne potiče niti u važećoj *Strategiji regionalnog razvoja iz 2005.* gdje se u sklopu planiranja regionalnog razvoja ničime ne poziva na održivost koncepta koji se planira. Jest da se govori o prioritetima kao što su to „održivo očuvanje okoliša, promicanje informacijskog društva, suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti te pitanja jednakosti spolova i ravnopravnosti“. Već nelogičnost sintagme „održivog očuvanja okoliša“ ne daje puno nade u kvalitetan pristup što se i pokazuje točnim. Osim još jedne deklarativne izjave kako se treba štiti okoliš „zbrinjavanjem otpada i racionalnim korištenjem energije“ više nema reference na načela održivog razvoja. U mjerama i aktivnostima nema naznaka da su ove izjave shvaćene obvezujućima.

Strateški dokument koji najdosljednije prenosi obveze udjela biogoriva u gorivu za transport u RH je nacrt Energetske strategije – Zelena knjiga. U ovom dokumentu detaljno su preuzete obveze udjela i proizvodnje biogoriva za promet u RH. On detaljno navodi dileme oko udjela i korištenja biogoriva u transportu EU koja je rezultirala zadržavanjem ciljanog udjela od 10% biogoriva u transportu do 2020. godine uz posebno poticanje proizvodnje biogoriva druge generacije dakle biogoriva koja koriste poljoprivredni otpad dok se udio biogoriva iz prehrambenih sirovina ograničava na 60% ukupnog

udjela u potrošnji benzina i dizela u prometu. Iz ukupno dobivenih informacija navedenih strateških dokumenata ostaje nejasno koje su to konkretne poticajne mjere i izvori financiranja koji će pridonijeti razvoju proizvodnje i korištenja biogoriva u transportu u svrhu postizanja ciljeva Strategije OR-a EU i smanjenja emisija stakleničkih plinova iz transporta u idućem razdoblju kao i odgovorne institucije i izvor sredstava.

4. ENERGIJA I KLIMATSKE PROMJENE

Problematika klimatskih promjena i održivih izvora energije kao jedinog trajnog rješenja ovog problema daleko je najvažniji cilj Strategije OR-a Europske unije. Treba reći da se i *Strateški okvir za razvoj 2006-2013* dotiče potrebe za održivim izvorima energije te ulaganja u obnovljive izvore energije ne pojasnivši detaljnije na koji način i provedbom kojih planova doći do željenog cilja. Sukladno važnosti ove problematike i u *Nacionalnoj Strategiji OR-a*, ova tema dobila je zasebno poglavlje u kojem su pobrojani svi ključni ciljevi koje je EU preuzela potpisivanjem Kyotskog protokola, a kojeg je i RH ratificirala 2007. godine. Ovdje se kao ciljevi navode 20 % udjela obnovljivih izvora energije do 2020. godine, od toga 15% obnovljivih izvora u proizvodnji električne energije do 2015. godine, smanjenje potrošnje primarne energije za 20% i smanjenje intenziteta potrošnje energije po jedinici BDP-a za 1 do 2 % godišnje. No prije toga valja istaknuti da je *Nacionalna strategija zaštite okoliša* još 2002. godine konstatirala da je jedan od glavnih problema u sektoru energetike taj što „najveći energetske subjekti nemaju potrebe za poticanjem održivog razvoja“. Takva konstatacija čudi ako se sjetimo da su ovi subjekti u vlasništvu onoga koji donosi Strategiju zaštite okoliša a to je RH. Svi gore navedeni ciljevi, očekivano se spominju u nacrtu Energetske strategije koji je predstavljen javnosti u jesen 2008. godine, čija se Zelena knjiga nalazi na stranicama Središnjeg državnog ureda za strategiju, ali koja još nije objavljena kao službena Energetska strategija RH mada ju je Hrvatski Sabor izglasao kao takvu 16. listopada 2009. godine..

Između ostalog ovaj prijedlog Strategije postavlja cilj razvoja korištenja biomase iz poljoprivrednog otpada, sadnju energijskih šuma, poticanje razvoja hrvatske drvoprerađivačke industrije koja će omogućiti stvaranje veće količine drvnog otpada na području RH umjesto sada prisutnog izvoza oblovine, iskorištavanje šumskog ostatka koji sada u najvećem dijelu truli u šumama i dodatno pridonosi emisiji stakleničkih plinova, te poticanje izgradnje energana na biomasu za iskorištavanje drvnih ostataka i biomase. Strategija predviđa ulaganje u obnovljive izvore energije, primarno energiju vjetra, te instalacijom 1200 MW instalirane snage do 2020. godine približava Hrvatsku europskim standardima.

Na isti način Strategija procjenjuje mogućnosti ulaganja u energiju malih vodotokova, iskorištavanje geotermalne energije te energije sunca i postavlja ciljeve udjela ovih oblika obnovljivih izvora energije u ukupnoj proizvodnji energije u RH do 2020. s pogledom na 2030. Važno je napomenuti da udio obnovljivih izvora energije kako je planiran, zadovoljava ciljeve EU i Kyotskog protokola do 2012. godine koje je preuzela i RH.

Nesukladnost Energetske strategije s načelima održivog razvoja očituje se u nekoliko aspekata. Već u prvom čitanju nameće se pitanje odakle tako veliki porast potražnje za energijom koji se planira u projekciji potreba do 2020. s pogledom do 2030.? Jedno od prvih načela održivog razvoja upravo je razdvajanje potrošnje resursa i gospodarskog rasta. Uz podsjetnik da je Hrvatska suočena s kontinuiranim padom nataliteta, upitne su tako velike potrebe za energijom. Tim više što je energetskej učinkovitosti dana relativno velika važnost te bismo slijedom primjene takvih mjera i ako se sjetimo da Hrvatska troši 20% energije više po jedinici BDP-a od EU, samo dostizanjem standarda EU uštedjeli znatan dio potreba za energijom.

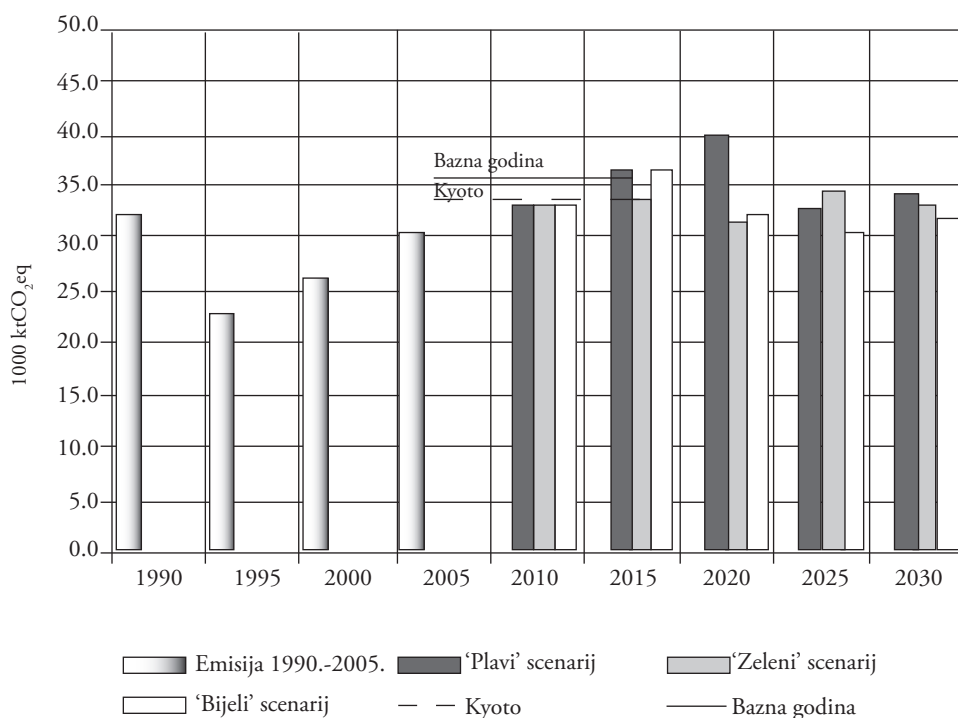
Osim toga, Energetska strategija ne prenosi neke odredbe Strategije OR-a EU kao što je to korištenje kogeneracije u termoelektranama te korištenje biomase za grijanje i hlađenje izgradnjom malih postrojenja lokalne primjene. Cijela strategija oslanja se na nekoliko velikih postrojenja za proizvodnju energije iako iskustva Europe pokazuju da se veliki udio potreba za energijom može nadoknaditi izgradnjom malih „seoskih elektrana“ na bioplin koji se proizvodi iz lokalno proizvedenog poljoprivrednog i stajskog otpada. U Hrvatskoj je nedavno otvorena takva elektrana na bioplin iz stajskog otpada, pa je pitanje zašto takvi oblici proizvodnje energije nisu dobili značajnije mjesto u Strategiji.

Druga nesukladnost odnosi se na planirane emisije CO₂. Slijedom snimke stanja i planiranja ulaganja u energetske sustav RH, Nacrt energetske strategije predlaže tri scenarija: plavi koji predlaže izgradnju termoelektrana na prirodni plin i ugljen, zeleni koji predlaže izgradnju termoelektrana na prirodni plin i nuklearnu elektranu i bijeli koji predlaže izgradnju termoelektrana na prirodni plin, ugljen i nuklearnu elektranu.

• PLAVI SCENARIJ (2 TE na prirodni plin, 2 TE na ugljen)   - 2013. godine ulazi u pogon termoelektrana na prirodni plin snage reda veličine 400 MW   - 2015. godine ulazi u pogon termoelektrana na ugljen snage reda veličine 600 MW   - 2019. godine ulazi u pogon termoelektrana na ugljen snage reda veličine 600 MW   - 2020. godine ulazi u pogon termoelektrane na prirodni plin snage reda veličine 400 MW
• ZELENI SCENARIJ (2 TE na prirodni plin, 1 nukl)   - 2013. godine ulazi u pogon termoelektrana na prirodni plin snage reda veličine 400 MW   - 2015. godine ulazi u pogon termoelektrana na prirodni plin snage reda veličine 400 MW   - 2020. godine ulazi u pogon nuklearna elektrana snage reda veličine 1000 MW
• BIJELI SCENARIJ (1 TE na prirodni plin, 1 nukl)   - 2013. godine ulazi u pogon termoelektrana na prirodni plin snage reda veličine 400 MW   - 2015. godine ulazi u pogon termoelektrana na prirodni plin snage reda veličine 400 MW   - 2020. godine ulazi u pogon nuklearna elektrana snage reda veličine 1000 MW

Slika 1.1 Prijedlog scenarija izgradnje novih kapaciteta za proizvodnju električne energije.
Izvor: Nacrt Zelene knjige, listopad 2008.

Svi navedeni scenariji predviđaju porast emisija stakleničkih plinova u razdoblju nakon 2012. godine. Strategija predviđa da bi u slučaju odabira zelenog ili bijelog scenarija emisija stakleničkih plinova u 2020. godini pala ispod bazne godine (prema Kyotskom protokolu). Drugim riječima, svi predloženi scenariji do 2030. godine zadržavaju emisije stakleničkih plinova na razini ciljeva preuzetih Kyotskim protokolom (do 2012.) godine i ni na koji način ne uzimaju u obzir potrebna smanjenja koja će EU uključujući i Hrvatsku preuzeti na predstojećim pregovorima o post-Kyotskom razdoblju. Treba reći da će se u slučaju postizanja dogovora zahtjevi za smanjenjem emisija do 2020. kretati od 25 do 40%. Predloženi scenariji ni na koji način ne uvažavaju ovakve potrebe za smanjenjem emisija. Shvatljivo je da se Strategija ostavlja mogućnost da se u slučaju ne poštivanja odredbi post-Kyotskog protokola RH predvidi kupnja dijela emisija CO₂, ali ne i da se u tako dugoročnoj Strategiji već sada planira nepoštivanje odredbi EU. Čak i ako zanemarimo faktor zaštite okoliša, ostaje ekonomska odgovornost prema građanima RH.

Slika 1.2 Ukupna emisija stakleničkih plinova. Izvor: Nacrt Zelene knjige, listopad 2008.

Još je važno napomenuti da iz Nacrta Energetske strategije nije vidljivo kojim sredstvima i u nadležnosti kojih institucija će biti omogućeno postizanje planiranih udjela obnovljivih izvora energije i biogoriva. Može se pretpostaviti da zbog kasnog usvajanja ove Strategije (prošla je godina dana od predstavljanja Zelene knjige), već sada projekcije navedene u Strategiji neće biti ostvarive u predloženom vremenskom periodu.

5. POLJOPRIVREDA

Sektor poljoprivrede može se svrstati u jedan od najosjetljivijih sektora gospodarske djelatnosti u Hrvatskoj s obzirom na utjecaj koji ima na okoliš. U poglavlju Strategije OR-a RH „Okoliš i prirodna dobra“, spominje se potreba za razvojem poljoprivrede te se navodi nedostatak korištenje poljoprivrednih dobara kao i nedostatak poljoprivrednih proizvoda što rezultira velikim uvozom i visokim cijenama hrane. Kao jedan od glavnih ciljeva ovog poglavlja jest „primjena održive poljoprivredne proizvodnje, odnosno poljoprivredno zemljište korišteno u skladu s načelima održivog gospodarenja tlima“ kao i „korištenje proizvoda šuma i šumskog zemljišta u skladu s načelima održivoga gospodarenja šumama“. Slijedom toga, u aktivnostima koje se predviđaju planira se promicanje inicijative za obnovu poljoprivrednih i degradiranih šumskih površina, poticanje obrađivanja potencijalno obrađivih poljoprivrednih površina uz melioraciju, poticanje drvnoprerađivačke industrije te zaštitu kvalitetnih poljoprivrednih zemljišta kao i inventarizaciju tla i donošenje zakona o zaštiti tla. Iako se iz ovih aktivnosti ne može razlučiti što će se točno činiti u smjeru razvoja održive poljoprivrede, u pokazateljima za ovo područje spominje se udio „ekološke poljoprivrede“ u ukupnoj proizvodnji te potrošnja organskih gnojiva što indirektno pokazuje da je to smjer kojim se želi ići. I ovdje međutim nedostaju konkretnije odgovornosti, vremenski plan, mjerljivi ciljevi kao i izvori financiranja.

Budući da je važeća *Strategija razvoja poljoprivrede i ribarstva* usvojena 2002. nije realno očekivati da će u sklopu ove Strategije biti nešto više o provedbi ciljeva Strategije OR-a koji se tiču poljoprivrede. Uvidom u ovu Strategiju uočeno je da se ista poziva na „ispunjavanje obveza međunarodnih propisa, koji se odnose na mjere zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti u poljoprivredi“, „poboljšanje kakvoće poljoprivrednih proizvoda, izgradnja i obnova stajskih i drugih gospodarskih objekata sukladno propisanim ekološkim standardima u svrhu očuvanja okoliša“, te se daje „potpora razvitku poljoprivrede koja skrbi o prirodnom okolišu i očuvanju biološke i krajobrazne raznolikosti, poticanju tehnologije poljoprivredne proizvodnje koja skrbi o zaštiti prirodnih resursa, očuvanju ugroženih područja i zaštiti poljoprivrednog zemljišta te očuvanju biološke raznolikosti ekološkog sustava“. Nije razrađen način kako će se djelovati u smjeru ispunjavanja ovih ciljeva, a posebno nije razrađeno kakva je to poljoprivredna djelatnost koja skrbi o okolišu, i koji kriteriji trebaju odrediti koje se tehnologije trebaju poticati u poljoprivredi. Uz važeću Nacionalnu strategiju za poljoprivredu, na stranicama Središnjeg državnog ureda za strategiju može se pronaći i *Plan za poljoprivredu i ruralni razvitak 2007-2013*, izrađenog u sklopu IPARD programa. Ovaj dokument izrađen je kao temelj za korištenje pretpriступne pomoći u području ruralnog razvitka. Ovdje se može uočiti temeljitiji pristup problematici razvoja održive poljoprivrede koji nas suočava sa činjenicom da u Hrvatskoj poljoprivreda ima najveći pojedinačni utjecaj na okoliš dok visoka potrošnja kemije i niski prinosi ukazuju na loše upravljanje. Jednako tako navodi se da je poljoprivreda odgovorna za emisije 60% amonijaka, 53% dušičnog oksida te 21% metana, štetnih plinova od kojih su neki i staklenički plinovi. Bolje upravljanje postiglo bi se sada ne postojećim Kodeksom dobre poljoprivredne prakse, a iskorištavanje otpada iz

poljoprivrede i drvne industrije navodi se kao potencijal koji bi utjecao i na smanjenje štetnog učinka poljoprivrede na okoliš. Opis stanja ukazuje na to da „različiti modeli financijske potpore nisu dostatno uključili mjere za poboljšanje kvalitete i higijenskih standarda te standarda zaštite okoliša i dobrobiti životinja u proizvodnim i prerađivačkim sektorima niti instrumente za poticanje učinkovitog ekonomskog razvoja, očuvanja okoliša i socijalne kohezije s ciljem ostvarivanja održivog procesa ruralnog razvoja“, a iskorištavanje otpadne biomase „nema važnu ulogu u državnoj energetskej politici i pokriva samo mali postotak energetskih potreba“. Ovaj program u sklopu korištenja sredstava pretpristupne pomoći u „Prioritetnom cilju 2“ razvija pilot programe očuvanja biološke raznolikosti pojedinih lokacija s mogućnošću korištenja dobre prakse na drugim područjima te daje naslutiti nedostatan obrazovanje i podršku institucija lokalne uprave i samouprave u provođenju ovakvih projekata kao i nepoznavanje koncepta poljoprivredno-okolišnih programa u RH. Može se reći da će provedbom ovog Plana biti realizirano nekoliko projekata s ciljem održivog razvoja poljoprivrede no ne radi se o nacionalnom strateškom pristupu. Veliki je napredak učinjen ovim dokumentom u pozicioniranju poljoprivrede s aspekta negativnog učinka na okoliš. Naime još u Nacionalnoj strategiji zaštite okoliša objavljenoj 2002. godine, konstatirano je da: „poljoprivredne aktivnosti ne izazivaju ozbiljno onečišćenje tla ili okoliša, jer je u privatnom sektoru mala potrošnja pesticida i umjetnih gnojiva „.

U sklopu obveza koje je Hrvatska preuzela ratifikacijom Kyotskog protokola, Energetska strategija predviđa ispunjavanje obveza u pogledu uporabe obnovljivih izvora, energetske učinkovitosti i obuzdavanja emisija stakleničkih plinova te se predviđa i razvoj korištenja biomase koja nastaje kao otpad u sektoru poljoprivrede i šumarstva. Sukladno, Strategija „potiče plasiranje biogoriva na tržište te uporabu bioplina u sektoru poljoprivrede. Procijenjeni potencijal za korištenje biomase dat je u tablici 1.1.

Tablica 1.1 Ukupan procijenjeni potencijal drvene biomase iz šumarstva, industrije i poljoprivrede. Izvor: Nacrt energetske strategije – Zelena knjiga, listopad, 2008.

R.B.	Vrsta bio mase	Volumen	Gustoća	Masa	Ogrjevna vrijednost	Energija
		m ³ /god	kg/m ³	t/gog.	kWh/kg	PJ
1.	Prostorno drvo	1.889.551	730	1.379.372	4.90	24,33
2.	Šumski ostatak	700.928	700	490.650	4.90	8,65
3.	Kora	207.306	550	114.018	4.90	2,01
4.	Drvno industrijski ostatak	1.389.000	730	1.013.970	4.90	17,89
5.	Vodoprivreda, ceste i HEP	400.000	680	272.000	4.90	4,80
6.	Agro ostatak	2.888.000	450	1.299.600	4.90	22,93
7.	Ukupno	7.474.785	-	4.569.610	-	80,62
8.	Energetske šume	1.000.000	730	730.000	4.90	12,88
9.	Sveukupno	8.474.785	-	5.299.610	-	93,49

Strategija postavlja cilj da će u 2030 godini od ukupnog, izloženog potencijala biomase na teritoriju Hrvatske biti korišteno čak 72% u energetske svrhe i da će od danas do te godine uporaba biomase kontinuirano rasti. U tu svrhu planira se poticati razvoj hrvatske drvo prerađivačke industrije, razvoj šumskog gospodarstva s iskorištavanjem gotovo svog šumskog ostatka, poticanje pošumljavanja i uzgajanja energijskih šuma i poticanje elektrana na biomasu sa spojnim procesom proizvodnje električne energije i topline. Ne razrađuju se detaljnije planovi, programi i izvori sredstava potrebni za ove aktivnosti, ove projekcije ne vide se u temeljnoj projekciji neposredne potrošnje energije po energijskim oblicima do 2030.

Djelomično je pitanje energetskog iskorištavanja poljoprivrednog i šumsko-drvnog otpada spomenut u *Strategiji gospodarenja otpadom iz 2005. godine*, kroz inicijative smanjenja nastanka otpada, unapređenja skupljanja i iskorištavanja te izgradnjom građevina za materijalno i energetske iskorištavanje poljoprivrednog i šumsko – drvnog otpada bez navođenja specifičnih mjera kao i poželjnih udjela ovih izvora energije u ukupnoj energetskoj bilanci RH.

6. GOSPODARSTVO

Integracija održivog razvoja u gospodarstvu pokrivena je u Strategiji OR-a RH u poglavlju „Održiva proizvodnja i potrošnja“ čiji glavni cilj je „ostvariti uravnotežen i stabilan rast gospodarstva koji bi imao manji utjecaj na daljnju degradaciju okoliša i stvaranje otpada nego dosada. Rast mora pratiti promjena neodrživih obrazaca ponašanja u kućanstvima te u javnom i privatnom sektoru.“ Pojam rasta ovdje nije detaljnije pojašnjen pa treba naglasiti da u rječniku održivog razvoja, razvoj nije poistovjećen s gospodarskim rastom iako se ta dva pojma često miješaju. Načela održivog razvoja naglašavaju da je upravo eksponencijalni rast uzrok najvećeg broja problema vezanih uz neodržive obrasce ponašanja te da je nužno preći na organsku ili nultu stopu rasta, odnosno razdvojiti rast od razvoja ili rast od potrošnje resursa te promijeniti način obračuna rasta i razvoja u koji će se umjesto dosada uobičajenog BDP-a ubrojiti i elementi društvenog razvoja te utjecaja na okoliš. No Strategija se ne bavi dublje ovim problemom te pretpostavljamo da je rast koji se potiče onaj kakvog ga percipira BDP. Zanimljivo je da se s pojmom rasta pozabavio *Strateški okvir za razvoj 2006-2013* koji navodi da „empirijske ekonomske analize gospodarskog rasta izazivaju brojne prijepore među stručnjacima. Međutim, varijabla koja se u svim istraživanjima potvrđuje kao važna odrednica jest tzv. ljudski kapital odnosno obrazovanje. Obrazovanje ima jak, pozitivan univerzalan utjecaj na gospodarski rast.“ Ovime je pojam rasta proširen i potencijalnim pokazateljima vezanim za ulaganje u obrazovanje i jačanje ljudskih resursa kao osnove rasta i prosperiteta.

Aktivnosti koje se predlažu u Strategiji OR-a, bave se povećanjem proizvodnje ali uz razvoj zakonodavstva koje će poticati tzv. „ekološku proizvodnju“. Nisu jasni kriteriji koji neku proizvodnju karakteriziraju kao „ekološku“. Kao pokazatelj napretka u ovom poglavlju navodi se rast broja poduzeća certificiranih prema normi EMAS. Također se potiče promocija uvođenja znaka zaštite okoliša kao i uvođenja kriterija održivosti u Za-

kon o javnoj nabavi te informiranje i obrazovanje potrošača i poslovnog sektora. Slični se prioriteti navode i u Nacionalnoj strategiji zaštite okoliša 7 godina prije, no nije se puno učinilo u provedbi ovih prioriteta. Navodi se i potreba promicanja društveno odgovornog poslovanja no nije usvojen prijedlog HR PSOR-a da se kao pokazatelj koristi Indeks društveno odgovornog poslovanja (Indeks DOP-a) niti broj izvješća o održivosti koji su bili u nacrtu Strategije ali su izbačeni u konačnoj verziji. Treba reći da će se dio aktivnosti predloženih u Strategiji razraditi kroz Akcijske planove koji se planiraju izraditi za svako pojedino poglavlje te su aktivnosti za uspostavu radne skupine za izradu Akcijskog plana za poglavlje „Održiva proizvodnja i potrošnja“ u tijeku. Na kraju Strategija ističe da se „ostvarivanje smjernica i politika koje podupiru ostvarivanje Strategije održivog razvitka mora osloniti na ekonomično korištenje financiranja i gospodarskih instrumenata. U tome posebnu ulogu imaju odgovarajući gospodarski instrumenti koji promiču transparentnost tržišta i korištenje cijena koje odražavaju stvarne ekonomske, socijalne i okolišne troškove proizvoda i usluga. Tamo gdje je to moguće treba nastojati oporezivanje prebacivati s rada na potrošnju prirodnih dobara i potrošnju energije, a posebno na onečišćenje. Istodobno treba postupno ukloniti one poticajne mjere koje potenciraju negativan učinak na okoliš i koje su stoga nekompatibilne s održivim razvitkom“. Ove vrlo značajne preporuke da bi bile učinkovito provedene moraju biti integrirane u ekonomsku i gospodarsku politiku RH. Budući da Hrvatska nema gospodarsku strategiju, referentni dokument za ovo područje je *Strateški okvir za razvoj 2006-2013* usvojen 2006. godine.

Ovaj dokument, budući da je izrađen tri godine prije Strategije OR-a, očekivano ne preuzima ključne odredbe same Strategije mada se u velikom broju poglavlja referira na društvene promjene i razvoj gospodarstva koji u obzir uzimaju načela održivosti. Najlošije je pokriven sektor zaštite okoliša koji se uglavnom bavi problematikom otpada dok princip prevencije uopće nije zastupljen. No s aspekta gospodarstva ovaj dokument naglašava potrebu razvoja tržišta, smanjenja utjecaja države na tržišno poslovanje, javnu raspravu o bitnim odrednicama koje utječu na gospodarstvo, promicanje društveno odgovornog poslovanja, uvođenje Indeksa DOP-a te promjenu uloge države koja iz regulatora i kreatora promjena postaje katalizator promjena u koje uključuje sve društvene kapacitete RH. S tog stanovišta možda je *Strateški okvir za razvoj* došao i najdalje u pokušaju da uspostavi obrazac ponašanja koji će biti u službi društvenih promjena na tragu održivog razvoja. Problem ovog dokumenta kao i Strategije OR-a i većine dosad spomenutih dokumenata jest u nedostatku provedbenih planova te vremenskog plana, odgovornih institucija i proračunskih sredstava potrebnih za provedbu te se nakon tri godine koliko je dokument na snazi ne radi sustavno na postizanju zadanih ciljeva. Treba reći i da je sam dokument pogrešno pozicionirao održivi razvoj kao jednu od tema koje utječu na razvoj tržišnog gospodarstva, stavljajući ga na istu razinu kao i područja infrastrukture, prometa, obrazovanja i sl., propuštajući uočiti da je održivi razvoj paradigma prema kojoj bi trebali biti planirani i razvijani svi ovi sektori.

7. OBRAZOVANJE

Obrazovanje je prepoznato kao vrlo važan alat razvoja i prosperiteta RH. Kao takav zauzima relativno važno mjesto u Strateškom okviru za razvoj, kao i u Strategiji OR-a gdje se kroz pokazatelje može uočiti namjera povećanja pismenosti, veći udio visoko obrazovanog stanovništva te poticanje cijeloživotnog učenja. Strategija OR-a napominje da se „obrazovanje za održivi razvitak treba provoditi na tri razine: 1 putem formalnog obrazovanja u nastavnim institucijama; 2. izvan uobičajenih obrazovnih ustanova, primjerice, putem aktivnosti nevladinih organizacija (neformalno obrazovanje); 3. putem medija (novine, televizija, radio) kako bi obrazovanje za održivi razvitak bilo sastavni dio svakodnevnog života te da je postojeće nastavne programe svih razina formalnog obrazovanja nužno izmijeniti i prilagoditi tako da u većoj mjeri uključuju načela i vrijednosti održivosti i interdisciplinarnog prožimanja njegovih triju sastavnica“. Uvidom u dokumente: *Strategija obrazovanja odraslih* iz 2004. godine, Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005-2010. i Strategija razvoja strukovnog obrazovanja u RH 2008-2013, nije pronađena namjera o uvođenju održivog razvoja u obrazovne programe. Također pretraživanjem stranica Agencije za strukovno obrazovanje i Agencije za obrazovanje odraslih nije pronađena nikakva referenca na održivi razvoj.

8. SUDJELOVANJE JAVNOSTI

Sudjelovanje javnosti jedan je od najvažnijih alata za postizanje održivog razvoja. Ako održivi razvoj shvatimo kao integrirani proces u kojem nije dovoljno da gospodarski subjekt prepozna važnost ulaganja u zaštitu okoliša i razvoj socijalne komponente kroz brigu za zaposlenike i razvoj zajednice već održivi razvoj mora biti uravnotežen proces u kojem i zakonodavstvo, podrška javnih institucija kao i svijest i ponašanje javnosti djeluju u smjeru postizanja održivog razvoja, onda je jasno da se bez dijaloga koji uključuje sve ove razine neće moći temeljito i sustavno planirati aktivnosti i promjene koje će pridonositi održivom razvoju. Samim time javna rasprava i sudjelovanje javnosti u procesu donošenja ključnih politika i dokumenata koji reguliraju ponašanje kako privatnog tako i javnog sektora i javnosti predstavljaju ključni proces održivog razvoja. Sudjelovanje javnosti kao i pravo javnosti na informacije vezane za stanje okoliša i utjecaj na okoliš propisano je Aarhuškom konvencijom koju je ratificirala i RH a čije su odredbe integrirane u Zakon o zaštiti okoliša Republike Hrvatske. No da bi ovaj proces zaživio kao integrirani element održivog razvoja RH, mora biti primijenjen ne samo na području utjecaja poslovnog sektora i infrastrukturnih projekata na okoliš već mora biti dio svih procesa izrada i donošenja ključnih dokumenata koji usmjeravaju razvoj u cijelosti. Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske „pretpostavlja proces dogovaranja, pregovaranja u cilju postizanja konsenzusa kako bi se odredili prioritetni gospodarski, socijalni i okolišni izazovi i mjere kojima na te izazove treba odgovoriti. U proces su uključeni svi relevantni dionici, kako bi se Strategijom oblikovala što realnija vizija održivog razvitka Republike Hrvatske“. Jednako tako i Strateški okvir za razvoj

smatra da su „razvitak i prosperitet participativni procesi što znači da treba mijenjati svjetonazor kako bi država uključila u traženje najboljih rješenja zajedno s privatnim sektorom na partnerskoj osnovi“, odnosno da je „važan stalan rad socijalnih partnera i obveza svih društvenih činitelja da najvažnije odluke donose međusobnim savjetovanjem i ustrajavanjem u traženju pravednih rješenja. Svi socijalni činitelji moraju učiniti napor kako bi se približili ovom modernom poimanju socijalne kohezije.“ No ovi načelni stavovi nisu razrađeni na način da je postupak javne rasprave postupak otvoren svim zainteresiranim stranama, i nije propisan dvosmjerni proces koji će osigurati učinkovito i savjesno razmatranje prijedloga te argumentacija za pojedine odluke. U praksi, javna rasprava provodi se ili deklarativno tako da se primjedbe koje su upućene zaprimaju ali ni na koji način ne komentiraju niti uvažavaju, a još uvijek je ustaljena praksa da javna uprava sama odlučuje tko su to zainteresirane strane koje mogu i na koji način sudjelovati u dijalogu. Donošenje odluke na kraju nije rezultat javne rasprave već je u većini slučajeva unaprijed definirano.

9. FINANCIRANJE

O financiranju u svim ovim dokumentima malo je rečeno, tako da o ovom vrlo važnom segmentu planiranja i provedbe strateških razvojnih odrednica ne možemo puno reći osim da se koriste načelne odrednice o korištenju ekonomskih instrumenata i sl. što u praksi uglavnom nije zaživjelo. Energetska strategija u ciljevima i aktivnostima u sektoru usluga planira uvođenje „zelene javne nabave odnosno uključivanje kriterija energetske učinkovitosti i zaštite okoliša u procedure javne nabave te usvajanje ocjene projekta na temelju analize troškova životnog vijeka proizvoda“ kao indirektnu mjeru za poticanje razvoja učinkovitijih proizvoda i projekata. Ova odredba nije ugrađena u Zakon o javnoj nabavi.

Pokazatelji uspješne provedbe Strategije OR-a ne spominju praćenje sredstava koja se ulažu u pojedine segmente provedbe ciljeva i aktivnosti. Za usporedbu, Mediteranska strategija OR-a navodi čitav set financijskih pokazatelja koji mjere primjerice: udio uložениh sredstava u provedbu ciljeva održivog razvoja, omjer financijskih tokova koji pridonose ciljevima Strategije, bankovne kredite, prihode lokalnih uprava, javnih mehanizama i potpora.

SDI (Sustainable development indicators) skup je pokazatelja za provedbu Europske strategije održivog razvoja Europske agencije EUROSTAT. Za svako područje praćenja definiran je skup pokazatelja od kojih određeni dio prati i financiranje aktivnosti. Tako su primjerice u području društveno-ekonomskog razvoja pokazatelji: ulaganje u istraživanje i razvoj, dobit od inovacija, efekti inovacija na efikasnost energije, resursa i zaštitu okoliša i td. U području energetike mjeri se visina poreznih opterećenja na proizvodnju energije uz objašnjenje da EU potiče oporezivanje neobnovljivih izvora u sklopu inicijative da se porezna opterećenja sa rada prebace na potrošnju energije i resursa. Također se i za područje dobrog upravljanja javne uprave mjeri udio okolišnih i radnih poreza u ukupnim poreznim prihodima. U području transporta bilježi se omjer investicija u

prometnu infrastrukturu prema modulima uz napomenu da se potiče ulaganje u željeznički promet i kopnene plovne putove. U Hrvatskoj se prema našim saznanjima ovakvi pokazatelji još ne koriste. Iznenađujuće mnogo prostora raspravi o načinima financiranja dano je u Strategiji zaštite okoliša koja je konstatirala da treba „utvrditi sve dosadašnje izvore financiranja, ocijeniti učinkovitost i osigurati transparentnost te namjensko trošenje sredstava, te uvesti mehanizam koji će omogućiti da se sredstva i do sada namijenjena zaštiti okoliša stvarno koriste u te svrhe.“

10. ZAKLJUČAK

Jasno je da je za učinkovitu provedbu ciljeva navedenih u Strategiji OR-a potrebno revidirati sve postojeće sektorske strategije te donijeti one koje još ne postoje. To su prepoznali i neki od strateških dokumenta koje smo za potrebe ovog članka proučili. Tako Strategija OR-a kaže da je „za provedbu Strategije važno pri donošenju dugoročnih vladinih politika u svaku uvesti koncept održivog razvitka“, Strateški okvir za razvoj navodi da se skrb o okolišu, zaštita biološke i krajobrazne raznolikosti moraju integrirati u sve oblike političkog, gospodarskog, turističkog i drugog djelovanja. To znači da zaštita okoliša treba biti integralna dimenzija razvoja infrastrukture, energetike, poljoprivrede, industrije, oblikovanja turističkog proizvoda, isto kao i očuvanja i razvoja obale, mora i otoka“, a Nacrt energetske strategije - Zelena knjiga smatra da „uspješnost ovisi o svladavanju uočenih i dobro poznatih zapreka, a one se posebice odnose na slabu, ali u budućnosti nužnu vezu svih relevantnih politika – energetske, industrijske, poljoprivredne, zaštite okoliša, graditeljstva i prostornog uređenja – da bi se osigurali uvjeti za održivi razvoj, a čiji su obnovljivi izvori energije neizostavan dio.“ Na žalost, uvidom u sektorske dokumente, uočljivo je da se u pravilu ove odredbe ne transponiraju u sektorske strategije odnosno da nije napravljena revizija postojećih sektorskih strategija kako bi se ovi elementi ugradili u planirane aktivnosti i time prilagodili načelima održivog razvoja. Također se vrlo rijetko može pronaći izvješće o provedbi strategija i razvojnih planova ili se ona barem ne objavljuju na web stranicama resornih ministarstava ili odgovornih institucija.

Vrlo općenit pristup provedbi ciljeva Strategije OR-a objašnjen je izradom Akcijskih planova koji će se izraditi za svako pojedino poglavlje Strategije, a koji još nisu započeti. Međutim, čini se dvostrukim poslom izrađivati posebne Akcijske planove za primjerice poglavlje Prometa te usporedno s time i imati Strategiju razvoja prometa RH. Umjesto toga, bilo bi učinkovitije revidirati postojeće sektorske strategije na način da one postanu Akcijski planovi svakog poglavlja Strategije OR-a, objedinjujući time problematiku, stavljajući jasnu odgovornost na instituciju koja je odgovorna za provedbu te na taj način ugraditi elemente održivog razvoja u strateške dokumente svih sektora razvoja kao i svih ministarstava. Određene promjene u poslovanju i ponašanju time se ne bi ograničila samo na ona ministarstva koja pokrivaju određena poglavlja Strategije već bi se i djelovanje i strateške odrednice ministarstava kao što su to ono zdravstva, financija ili obrazovanja revidirala usklađivanjem s održivim razvojem. Možda bi tada stavka ulaganja u održivost RH postala vidljiva i u Državnom proračunu.

Može se stoga zaključiti da je integracija elemenata održivog razvoja u razvojne programe RH ostala uglavnom na deklarativnoj razini te nije vidljiva ozbiljnija namjera zakonodavca da se principi održivog razvoja sustavno implementiraju u razvojne programe RH. Iako gotovo da i nema dokumenta koji se na neki način referira na zaštitu okoliša ili održivost (uz iznimku dokumenata vezanih za obrazovanje), gotovo se stječe dojam da se radi o trendu jer je teško za vjerovati da se praktički niti jedan od sektorskih dokumenata uz iznimku Energetske strategije nije potrudio razumjeti kakve konkretne obveze preuzima na sebe prihvaćanjem načela održivosti. Zaključak koji se nameće sam po sebi jest činjenica da se strateški dokumenti i ne shvaćaju kao obvezujuće činjenice. Treba još reći i to da se prihvaćanje strateških dokumenata u Hrvatskoj prečesto pogrešno shvaća kao završetak, a ne početak procesa jer se vrlo teško može pratiti da se godišnji proračuni i planovi aktivnosti donose sukladno s ciljevima strategija. Na taj način većina preporuka, prioriternih ciljeva i željenih promjena ostaje samo na papiru.

LITERATURA

- Deklaracija o zaštiti okoliša*, Hrvatski Sabor, 1992. Narodne novine, URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/256360.html> [26. listopada, 2009.].
- European Council (2006). *Renewed Sustainable Development Strategy*. EC DOC 1017/06, URL: <http://ec.europa.eu/sustainable/docs/> [16. listopada, 2009.].
- Matešić, M (2009) Strategija održivog razvoja: krovni razvojni dokument Republike Hrvatske. *Socijalna ekologija*, 17(4): 405-410.
- MINGORP/UNDP (2008) *Prilagodba i nadogradnja strategije energetskog razvoja Republike Hrvatske: Nacrt zelene knjige*. URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Nacionalna strategija zaštite okoliša*, Narodne novine NN 46/02, URL: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308683.html> [19. listopada, 2009.].
- Operativni program za promet 2007-2009: Instrument pretpristupne pomoći*, Ministarstvo mora, prometa i infrastrukture, Zagreb, 2007., URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa, Zagreb, 2005., URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Plan za poljoprivredu i ruralni razvitak 2007-2013, IPARD program*, Ministarstvo poljoprivrede i vodnog gospodarstva, Zagreb, 2007., URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Rezolucija o zaštiti čovjekove sredine*. Hrvatski Sabor, Zagreb, 1972. Narodne novine N.N. 27/72.
- Strategija gospodarenja otpadom u RH*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb, 2006., URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].

- Strategija obrazovanja odraslih i akcijski plan*, Povjerenstvo za obrazovanje odraslih, Zagreb, 2004., URL: <http://www.hzpou.hr/> [16. listopada, 2009.].
- Strategija održivog razvitka Republike Hrvatske*, Narodne novine NN 30/09, URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_03_30_658.html [16. listopada, 2009.].
- Strategija poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske*. Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb, 2002 NN 89/02.
- Strategija razvoja sustava strukovnog obrazovanja u RH 2008.-2013.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, URL: <http://www.aso.hr/default.aspx?id=82> [21. listopada, 2009.].
- Strategija regionalnog razvoja RH*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo mora, prometa i razvitka, Zagreb, 2005, URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Strateški okvir za razvoj 2006-2013*, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 2006., URL: www.strategija.hr [4. listopada, 2009.].
- Sustainable development indicators*. EUROSTAT, URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/sdi/introduction> [4. listopada, 2009.].
- UNEP/MAP (2005). *Meditranska strategija održivog razvoja: Okvir za održivost okoliša i zajednički prosperitet /zajedničko blagostanje*, URL: http://www.mzopu.hr/doc/Meditranska_strategija_odrzivog_razvoja_2005.pdf [8. listopada, 2009.].

PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN STRATEGIC DEVELOPMENT DOCUMENTS OF THE REPUBLIC OF CROATIA

Mirjana Matešić

Croatian Business Council for Sustainable Development

Summary

The paper is a review of strategic development documents of the Republic of Croatia from the aspect of sustainable development. The Republic of Croatia has declared its dedication to sustainable development with Resolution on protection of the human environment and Strategy on sustainable development. The review of the Sustainable development strategy and sectoral strategies, which should be transposing and implementing specific aspects of sustainable development, has determined that sustainable development is mostly transposed on the declarative level while the intention of the regulator for sustainable development of Croatia was not visible in most programs and planned activities.

Key words: *sustainable development, Sustainable development strategy, Resolution on protection of the human environment, sectoral strategies*

PRINZIPIEN DER NACHHALTIGEN ENTWICKLUNG IN STRATEGISCHEN DOKUMENTEN DER REPUBLIK KROATIEN

Mirjana Matešić

Doktoratsstudium der Soziologie, Philosophische Fakultät Zagreb

Zusammenfassung

Der Artikel bietet einen Überblick über strategische Entwicklungsdokumente der Republik Kroatien aus dem Aspekt der Übernahme von Prinzipien der nachhaltigen Entwicklung. Republik Kroatien hat sich mit der Unterstützung der Erklärung von Stockholm über die Umwelt des Menschen und mit der Strategie für nachhaltige Entwicklung für eine nachhaltige Entwicklung entschieden. Mit Durchsicht der Strategie für nachhaltige Entwicklung sowie der Bereichsstrategien, die einzelne Richtlinien zum Erreichen der nachhaltigen Entwicklung übernehmen und durchführen sollten, kann man feststellen, dass die nachhaltige Entwicklung hauptsächlich auf der deklarativen Ebene übernommen wird, während in den Programmen und geplanten Tätigkeiten die Absicht des Gesetzgebers im Sinne der nachhaltigen Entwicklung Kroatiens nicht sichtbar ist.

Schlüsselwörter: *nachhaltige Entwicklung, Strategie der nachhaltigen Entwicklung, Erklärung von Stockholm über die Umwelt des Menschen, Bereichsstrategien*